

ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՏՐՈՍԻ ՓԻՏԵՃԵԱՆ

Երաժշտագետ,
պատույց փրոֆեսոր Երևանի Կոմիտասի
անուան Պեպրական Կոնսերվատորիայի

Ս Ճնունդի փոսական օրերուն մեծ ուրախութեամբ սրացայ ֆրանսաբնակ Տիար Ժիրայր Թորիկեանի երկար փորձերուն վաստակը եղող եռալեզու «Վենետիկի (1907) եւ Երուսաղէմի (1936-Անթիլիասի 1997) Շարակնոցներու Շարականներու ցուցակ»: “Incipitaire Des Hymnes Des Hymnaires Armeniens De Venise” (1907) Et Jerusalem (1936; Antélias, 1997)”. “Incipite-Tables of the an themis in the Armenian Hymnaries of Venice (1907) And of Jerusalem (1936; Antelias, 1997)”. անուան մեծածաւալ գիրքը:

նաստեղծ միևնույն աշակերտները և միևնույն անելի ու ժամանակներու Եկեղեցոյ հայրեր մեծապէս կարևորելով արարողութեանց և պաշտամունքներու ընթացքին կարարող երաժշտութեան դերն ու անոր ներգործութիւնը եկեղեցի յաճախող հաւատարեցեալներուն վրայ, մեծ փեղ յարկացուցին անոր. յօրինեցին յարուկ երգեր, որոնք կոչուեցան կցորդներ, կացուրդներ ու անելի ու շարականներ, փաղեր, մեղեդիներ և այլն:

Սահակ Հայրապետի գլխաւոր նպատակն ու գործը եղաւ երգերու միջոցոյ հաւատարեցեալներուն ծանօթացնել Ս. Գիրքը: Այս իսկ պարճառաւ, պարմողական ոճով, Քրիստոսի երկրային կեանքի վերջին օրերուն ապրած մարդկայնօրէն ամենագրաւիչ ու ամենացնիչ դրուագները ներկայացնող փոքր երգեր յօրինեց: Նոյնպէս փոքր չափի երգեր յօրինեց Մեսրոպ Մաշտոց, սակայն իր գլխաւոր նիւթն էր «մեղք»-ի ըմբռնումը և որպէս մեղաւոր քրիստոնեայ, գղջալու և մեղքերու թողութեան համար դիմելու Աստուծոյ:

Այլ խօսքով միևն Սահակ հայրապետ երգի միջոց

Ժ Ի Ր Ա Յ Ր Թ Ո Ր Ի Կ Ե Ա Ն Ի Բ Ա Ղ Դ Ա Տ Ա Կ Ա Ն
Շ Ա Ր Ա Կ Ա Ն Ն Ե Ր ՈՒ Ս Կ Ջ Բ Ն Ա Տ Ո Ղ Ե Ր ՈՒ Ց ՈՒ Ց Ա Կ

Գրքին հրատարակման առթիւ

Անկասկած որ նման իրայարուկ աշխատանք մը իր յարուկ նպաստ պիտի բերէ հայց. Եկեղեցոյ շարականներով հետաքրքրուողներուն՝ թէ՛ հայ և թէ՛ օտար:

Հայց. Եկեղեցոյ պաշտամունքային գլխաւոր մարտաններէն է V դարէն սկսեալ միևն XV դար երկարող ժամանակաշրջանին վրայ փարածող Եկեղեցոյ փառանդաւոր ու Աստուածային ներշնչում ապրած երաժիշտ հայրերու մտքի ու հոգիի փայլատարակումները հանդիսացող սրեղծագործական արգասիքը, մեր ազգին պարծանքը եղող հազարաւոր շարականներու հաստատար Շարակնոցը:

Սոյն գրութեամբս համեմատելի կը ներկայացնեմ Շարակնոցներու համեմատական ցուցակագրական աշխատասիրութիւն մը պատրաստուած Պրն. Ժիրայր Թորիկեանի կողմէ:

Արդարեւ, հայց. Եկեղեցոյ Շարակնոցը ըլլալով համահամբունը հազարամեակի մը վրայ փարածուած այլ և այլ ոճերով, բազմաբովանդակ նիւթերով: ամենապարզ պարկերաւոր Ս. Գրային դրուագներէն ու ազգային պարուններէն միևն վարդապետական, Աստուածաբանական և դաստիարակական հարցեր շոշափող շարականներու, որոնք հասած են, հասկնալի զանազան պարճառներով թերի և ոչ ամբողջական հեղինակային փեղեկութիւններով և ժամանակագրական ցանկերով:

Յայրնագործում մը ըրած չենք ըլլար, եթէ երբեք ըսենք որ, V դարուն հայ գիրերու գիւրի առաջին իսկ օրէն, օրուան Կաթողիկոս Սահակ Պարբէն և գիրերու գիւրարար Մեսրոպ Մաշտոց վար-

ցաւ Ս. Գիրքը կը սորվեցնէր հաւատարեցեալներուն, Մեսրոպ Մաշտոց ալ կը սորվեցնէր ինչպէս ապրիլ համաշայն Ս. Գիրքին:

Այսպիսով սկիզբ առած հայց. Եկեղեցոյ երգեցողութիւնը զարգանալով և ուրճանալով միևն XV դարու Առաքել Միւնեցին, որմէ յետոյ բաւարար նկարուելով միևն այդ յօրինուած հազարաւոր շարականները, որոնք արդէն իսկ գրուումներով և գարուններով մի քանի անգամներ խմբաւորուած ու ամբողջացած շարակնոցներ կազմուած էին, 1907-ին Վենետիկի Միփարեան Միաբանութիւնը, իր Եկեղեցոյ դասանանքին յարուկ ծիսակարգի պահանջներուն համար, կազմուած օրացոյցին և փոսացոյցին համաշայնող շարականներով իրեն յարուկ իրովի արժեւորումներովը (սոյն փակագծին մէջ որպէս օրինակ կը բերեմ հետեւեալը. - «Որ յարգանդի կում անապականաբար» շարականը, որ հայց. Առաքելական Եկեղեցին կ'երգէ Աստուածայարնութեան փոսին օրը որպէս կանոնին «Մեծացուցէ» շարականը, իսկ Միփարեան Միաբանութիւնը սկսաւ երգել նոյն շարականը Աստուածայարնութեան Ծրագրոյցին որպէս Կանոնի «Օրհնութիւն» շարականը, Աստուածայարնութեան եօթներորդ օրը իբրև «Մեծացուցէ» շարական, ինչպէս նաև Պահոց շրջանի երրորդ շաբթուն, Ղազարու Յարութեան, Մեծի Երեքշաբթիին, Աշխարհամարեան Կիրակիին և Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի փոսին որպէս «Մեծացուցէ» շարականը:) Կազմեց իր «Չայնքաղ Շարականը Որք Պաշտին Ի Հասարակաց Ժամեր-

Հ Ա Ց Հ Ո Ք Ե Կ Ո Ր Ե Ր Ա ժ Շ Ա Ո թ Յ Վ Ա Ն Ժ ա ռ ա Ն Գ ո թ Յ Ո Ւ Ն Ը

Երաժշտական ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2(53)2017

Հոգևոր երաժշտության ժառանգությունը

ՉԱՐԱԿԱՆ Փ

ՈՐՔ
ԳԱՇԵՐՆ Ի ՀԱՍՏԱՐԱԿԱՑ
ՉԱՍԱՍԱՆՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

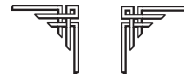

ՇԱՐԱԿԱՆ
ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳՈՑ
ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՈՒՂՂԱՓԱՌ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՅՕԲՅԵՆԱԼ
Ի ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅՆ ՄԵՐՈՑ
ԵՒ Ի ՍՐԲՈՑ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՑՆ ԵՒ
ՅԱՅԼՈՑ ՍՐԲՈՑ ՀԱՐՑ ԵՒ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

Ի ՅՊԱՐՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵՆՑ
ՅԵՐՈՒՍԱԳԵՄ
1936-ԻՅՁԵ

ՇԱՐԱԿԱՆ
ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳՈՑ

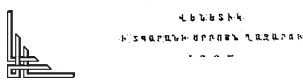
ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՈՒՂՂԱՓԱՌ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ

Ի ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅՆ ՄԵՐՈՑ
ԵՒ Ի ՍՐԲՈՑ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՑՆ ԵՒ
ՅԱՅԼՈՑ ՍՐԲՈՑ ՀԱՐՑ ԵՒ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ
ԿԱՓՈՒԼԿՈՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԻՇԻ ՏԱՆՆ ԿԵԼԻԿՈՑ

ԱՆԹՈՒԼԿԱ
1997

գուրեման հայաստանեայց եկեղեցւոյ» Շարակնոցը:

Այսպէղ կ'ուզենք յիշել, որ, Միսիքար Մեքաւրացի, աւագանի անունով Մանուկ, նախակրթութիւնը սրանալէ յետոյ ծննդավայրի Ս. Նշան վանքին մէջ (1685-1691) կը մեկնի Էջմիածին, իսկ 1695-ին երթալով Հալէպ և ծանօթանալով Կաթողիկ կրօնատրոններու կը մտնայրէ հիմնել իր միաբանութիւնը: 1697-ին կը գրենք զինք Պոլիս, ուր 1700-ին ուրք աշակերտներու գաղղանի կաթողիկոսին քարոզելով 1706-ին կը հիմնէ Միաբանութիւնը: Ապա, 1706-ին Կեղեցոյն դաւանական հալածանքներէն խուսափելով իր հետերորդներուն հետ կը հեռանայ Պոլսէն և 1717-ին վերջնականապէս կը հաստատուի Վենետիկի Սուրբ Ղազարու կղզիին վրայ իր հետ փանելով նաև հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ շարականները: Միսիքար Արքայապետը (Կիւրղոսը սրացած է Հռոմի պապէն 1712-ին): Ըլլալով նաև քաջահմուտ շարականագէտ ու երաժիշտ, ինք ևս յօրինած է իր կարգին, իր Եկեղեցիին ու Միաբանութեան համար հոգևոր երգեր:

Ուստի, ահա թէ ինչու Միսիքարեան Միաբանութեան կողմէ հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ համար դաստորոտած և պատրաստուած Շարակնոցին բովանդակութիւնը այնքան նման է հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ գործածած Շարակնոցներուն՝ մեծադիր «Չայնքաղ» ու աւելի դիրտութեամբ գործածելի փոքր չափի «Ձեռաց» Շարակնոցներուն:

Միսիքարեան Միաբանութիւնը ոչ միայն կազմեց իրեն յարուկ Շարակնոցը, այլ ուսումնական գիտաշխատանքներով հիմը դրաւ շարականագիտութեան, որմէ յետոյ երիցս երանեալ Կոմիտաս վարդապետը եկաւ շարականագիտութեան խոպան դաշտերը հերկելու, սակայն դժբախտ ճակատագիրը չթողոց որ աշխատանքը ամբողջացնելով արգասիքը վայելէր:

1915-ի հրէշային ցեղասպանութեան պատճառով Արևմտահայաստանի և ժողովուրդին, կորուստովը, ապա Արևելահայաստանը իյնալով համայնավարական անաստուած վարչակարգի ցանցին մէջ, հոն ևս անհնարին դառնալով հոգևոր երաժիշ-

տութեամբ գրադիլը շարականագիտութիւնը անյայտացաւ հայ երաժշտական մշակոյթէն, մինչև այն դժուարին փարիները, 1950-ականները, երբ շնորհիւ - ես կը կոչեմ ազգային երաժշտական մշակոյթի հետրոսներ - մեծ երաժշտագէտներ Քրիստափոր Քուշնարեանի, Ռոբերթ Աբայեանի և Նիկողոս Թահմիզեանի բոլորանունը ճիգերուն, փառանդներուն ու աշխատանքներուն հայ երաժշտական մշակոյթէն ներս մարմին առաւ ու հաստատուեցաւ միջնադարագիտութիւնն ու կէտարեայ իր կեանքով աշուր կը փեսներ թէ՛ ան որքա՛ն մեծ ճամբայ կրած է երաժշտագիտական հարուստ գրականութիւն մը մէջպէղ բերած է և շարերուն՝ նորերուն, ինչպէս միջնադարագէտներ Երևանի Կոմիտասի Անուան Պետական Կոնսերվատորիայի փրոֆէսոր՝ դոկտոր Աննա Արևշարեան, փոխ.ռէկտոր՝ դոցենտ Սիւր Նաոյեան, հրապարակչական բաժնի փեսուց, դոկտոր, փրոֆէսոր Նիկողոս Թահմիզեանի ուսանողուհի՝ երաժշտագիտուհի Գոհար Շաղոյեան, Լուսինէ Սահակեան և ուրիշներ, իրենց մտանքներուն անոր վրայ հրափրելով, անոնք ալ իրենց արժէքատր աշխատանքներով մեծ լոյս սփռած են և կը սփռեն «այլապէս մութին մէջ մնացած մեր հոգևոր ու ազգային երաժշտական արժէքներուն և միանձերուն վրայ, ներառեալ շարականները»:

Յիրաւի, ուրախալի երևոյթ էր, որ, Հայաստանի մէջ 301 թուին քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման և Ս. Էջմիածնայ Տաճարին օծման (303 թ.) 1700-ամեակներուն պրեզած խանդավառութիւնն ու ոգևորութիւնը հոգևոր վերազարթումի առիթ հանդիսացան հայ ժողովուրդին համար: Գրուեցան և հրապարակուեցան ուսումնասիրութիւններ ու աշխատանքներ հայց. Եկեղեցւոյ հարուստ ժառանգութեան մասին, յօրինուեցան երաժշտական գործեր՝ պարզ երգերէ մինչև օրաթորիսներ, մշակուեցան և գործիքատրուեցան շարականներ, և այլն: Մեր ներկայացուցած նիւթը հանդիսացող Շարակնոցի բնագաւառէն ներս, այլ նիւթերու շարքին, Գալիֆորնիոյ մէջ ներկայացուեցաւ Եփրեմ Արք. Թաղարեանի գրաբարէն աշխարհա-

բարի վերծանած լման Շարակնոցը, րիտանական աշխարհները, որուն երրորդ րպագրութիւնը կը հրատարակուէր շարականներու որպէս անուն սկզբնաւորներու այբենական անբողջական ցանկագրութեամբ մը: Յետոյ երկու հարորներով, կրկին Գալիֆորնիոյ մէջ, հրատարակուեցան Գէորգ Արք. Փակոյեանի ցանկագրական աշխարհները՝ խմբաւորում շարականներու ըստ եղանակներու և հեղինակներու: Մնալով այս բնագաւառէն ներս, յոյժ օգրակար աշխարհը է նաև գաւաւաւաւակ պրն. Յարութիւն Փալանճեանի պարբաւաւած և հրատարակած «Շարակնոցի Բնագրին Բառացանկ, Word-Index To the Armenian (Sharakan)» գիրքը, ուր այբենական կարգով կը ներկայացուին Շարակնոցի բովանդակած բոլոր բառերը իրենց գործածուած Էջաթիւերով:

Իսկ այսօր ալ, սահասակ ֆրանսաւաւակ պրն. Ժիրայր Թորիկեան ընթերցողին և յարկապէս շարականագիրութեամբ գրադողի սեղանին կը բերէ նոր ու այլ բնոյթի ցանկագրական աշխարհաւարութիւն մը, գոր այս գրութեամբ կը ներկայացնէ գայն հանրութեան:

Պրն. Ժիրայր Թորիկեանի հարուար բովանդակութեամբ և պերն ու որակաւոր կազմով գիրքը կը բացուի եռալեզու հեյրենալ յայտարարութեամբ.-

«Այս հատորին հրատարակութիւնը կարելի դարձաւ շնորհիւ Տոլորէս Չօհրապ Լիպման հիմնադրամին առատաձեռն օժանդակութեան»:

Ապա, գործին, սարարողներուն ուղում Շնորհակալական էջէն յետոյ կը գրնենք հայագէտ, ֆրանսացի հայր Շ. Ռընուի գնահարագիրը, որմէ ետք պրն. Թորիկեանի խնդրանքով Միթրաբեան Ուիպրէն հեղինակութիւն եղող գիրական՝ հայր Լևոն Չէքիեան գրած է արժէքաւոր «նախարան» մը վեր առնելով կարարում աշխարհներին՝ վերլուծական ցանկագրութեան արժէքը որպէս առաջնորդող գործիք, և յոյս յայրնած որ, այս հրատարակութիւնը «առիթ կ'ընչեռէ՝ նաև այս և նման ուղղութիւններով մշակում նոր հեյրագօրութիւններու՝ Յետոյ խօսելով շարականագրութեան պարմական ծագումն ու գարգացման, անոնց բանասարեղծական, գեղագիրական և բարչարութեայ արժէքներու մասին խօսքը կ'աւարտէ բսելով. -

«Քանի որ շարականները «հրատառ-մատեան»ն են մեր հայրերուն հաւարքին, ինչպէս կը բնորոշէր գաւոնը իր «Շարական» բերթումսին մէջ Միթրաբեան հոգելոյս միարան Հ. Վահան Յովհաննէսեանը: Պիրի ուզէի այս րողերը րակել այդ բերթումսին խօսքերով.

«Հրատառ մատեան իմ հայրերոա հաւատքին, Երկաթագիր շարական, Ռ՝րքան քաղոր է հին երգերուդ մեղեղին, Լուաահառաչ, ողբական՝ Մերթ րիրրած, արցունքներու ալիքով, Կը րիթորկիս, կը ցածնաս. Ու խորքիդ մէջ ազգ մ'իր ամբողջ յոյսերով Կ'ալեկոծուի հանապազէ»:

Յաջորդ չորս էջերով գրքին յարգելի հեղինակը՝ Պրն. Ժիրայր Թորիկեան կը պարմէ թէ ինչպէս սկը-

Ա՛նըսկի՛զն անտուած մնհասար ի՛նք բքնու-թիւն և հանդուցեայ ի՛նեղէն կառս. վանն որոյ գովելով սեմք, ծրհնեայ ես հայր անըս ի՛զն անտուած: Մարգարտաւե ի՛նք և ծիրանագգեայ հրաշարաւա ի՛նք կըյս. զոր սուեայ որդւոյ վե- սիոխեայ գանեայ յանպատու՛մ կեանս. վանն որոյ գովելով ա- ՚նմք, ծրհնեայ ես որդի՛դ միւս՛ն ստուած: Ա՛նհասանելի՛ն հոգւոյն րու-թիւն, որով վարեայ համա- արած լըյն բղիււանկան անձամբն. Երախիսելով յանպատուելի՛ եւ մնհասանելի՛ եւ յաննոյ լըյն. մնն որոյ բարեբանելով ասեմք, ՚հնեայ ես հոգի՛դ ճրճարբա սս՛:

անք

սաւ այս գործը, ինչպէս կազմեց գայն և թէ՛ նպարակներէն մին էր եղած, ինչպէս ինք կը գրէ. - «Այս աշխատութիւնը գիտաշխատողին հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ Վենետիկի (1907) և Երուսաղէմի (1936) - Անթիլիասի (1997) Շարակնոցներուն մէջ ընդգրկուած որևէ տուն գոնելու և դիւրութեամբ ճշդելու անոր միակ թէ բազմակի գործածութիւնը»: Յետոյ, խօսելէ ետք գիրքը կազմելու մեթոդաբանութեան մասին, ընթերցողին իրագել կը դարչնէ թէ՛ Վենետիկի (1907 թ.) Շարակնոցի կանոններու և րօներու խորագիրներուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնները կարարում են հայր Ռընուի և Պեռնար Ութիէի կողմէ, իսկ Անգլերէնները՝ շարականագէտ և ծիսագէտ Ժիրայր Օ. Վրդ. Թաշճեանի (Երուսաղէմի միարան) և յայրնի հայագէտ րրոֆ. Փիթըր Փատիի կողմէ և կ'աւարտէ իր խօսքը հեյրենալ րաիարով. - «Ամենամեծ ցանկութիւնս այն է, որ այս աշխատութիւնը օգտակար դառնայ բոլոր անոնց, որոնք կը րաիարքին աւելի լաւ հասկնալ կառոյցը հայկական Շարակնոցին, և, անդին, այն շարակնոցներուն, որոնցմէ ներշնչում կրնար ըլլալ ան, կամ որոնք կրնային ներշնչում ըլլալ իրմէ»:

Հուսկ ցանկագրում աշխարհները հեյրութեամբ հասկնալու համար հինգ էջերով պարբաւարում են յարուկ կրնարումներու, գործածումս գոյներու, րարագներու, եգրերու, բանալիներու երկար ցանկ մը, որմէ յետոյ այլևս կու գայ աշխարհներին բուն մարմինը:

Պրն. Ժիրայր Թորիկեան ցուցակագրական իր թէմայի շրջածիրին և սահմաններուն մէջ մնալով մանրագնին կերպով և խղմնրօրէն կարարած երկար րարիներու աշխարհներով, բարդարական ցանկագրութեամբ ընթերցողին կը ծանօթացնէ երկու Եկեղեցիներուն՝ Վենետիկի (Միթրաբեան Միարանութեան) և Երուսաղէմի ու Անթիլիասի (հայց. Առաքելական Եկեղեցոյ) կողմէ հրատարակում և գործածումս շարականներուն միջև եղած և՛ նմանութիւններու և՛ րարբերութիւններու մասին, որով շարականներու ուսումնասիրութեամբ հեյրաբըրբըրողներուն համար այս գիրքը կը դառնայ մեծապէս օգրակար.

Պրն. Թորիկեան բացարելէ յետոյ այս աշխա-

Երաժշտական ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2(53)2017

փանքին բերած օգուրը շարակնոցներու բաղդա-
փականով ծանօթանալու անոնց ներքին կառույցին,
կանոններուն և փոներու հերթականութեանը, Ծա-
րակնոցին մէջ գրկուած անոր փեղին և Ծարակնոց-
ները իրարմէ փարբերող յայտկանիշներուն մասին,
գիրաշխատողներու ուշադրութեան, որպէս ոսում-
նասիրութեան առարկայ, կը բերէ Երուսաղէմ-Ան-
թիլիսա Ծարակնոցներուն մէջ գոյութիւնը «Տրդա-
փայ Թագաւորին Ծարականը» շարականին որ Վե-
նետիկի Ծարակնոցին մէջ գոյութիւն չունի: Յիրաւի,
սհաւասիկ հեղափոխական նիւթ մը, թէ ինչո՞ւ այս
փարբերութիւնը:

Այժմ, կ'ուզեմ հերկեալ երեք կէտերուն մասին
խօսիլ.

1. Պրն. Թորիկեան շարականները փեսակաւոր-
ելու համար հասարակած է սկսնակներու դրութիւն
մը, որոնցմէ մին կոչած է «փուն» - երու սիւնակ ցոյց
փալու համար իրենց փեղը շարականներու շարքին
վրայ: Այսփեղ «փուն» եզրը գործածուած է որպէս
բանաստեղծութեան փուն, բնագրային փուն: Մա-
կայն, այս գործին մէջ այս կերպ մօտեցումը շարա-
կաններուն, շար լաւ գաղափար ըլլալով հանդերձ
ամբողջական չի կրնար ըլլալ առանց կողքին աւելց-
նելու «պարկեր»-ներու յարուկ սիւնակ մը: Բա-
ցարեմ թէ ինչու:

Ծարականագրութեան մէջ քիչ անգամներ հեղի-
նակները իրենց մտքերը, գաղափարները կամ նիւ-
թերը արտայայտած են առանձին փուններով: Հիմ-
նականին մէջ, սկզբնական շրջանին, շարականները
պէտք է երեք փուններով գրուէին, երեքը որպէս «Ս.
Երրորդութիւն»-ի խորհրդանիշ ու երեք փուններն ալ
պէտք է երգուէին մէկ եղանակով, առաջին փուն
եղանակով, մէկը որպէս «Մի Աստուածութիւն»-ի
խորհրդանիշ, թէր շուրջով խախտեցաւ երեք փունե-
րով յորինելու այս օրէնքը, սակայն ասով հանդերձ,
դարերու ընթացքին, նոր փեսակի կառուցային ոճե-
րու կողքին միշտ մնաց և շարունակուեցաւ եռափուն
ոճը: Բայց փունները մէկ եղանակով երգելու ոճը
մնաց անփոփոխ:

Ուրեմն, շարականներուն փունները, առանձին ու
ամբողջական միատրներ չեն. պարկերներն են մի-
ատրները: Ըստածը աւելի դիրութեամբ հասկնալու
համար բերեմ Ս. Աստուածածնայ վերափոխման
Կանոնի մէկ պարկերէ բաղկացած «Տէր յերկնից»
եռափուն շարականը, որ նուիրուած է Ս. Երրորդու-
թեանը.

Եթէ նկատեցիք, շարականին իւրաքանչիւր փու-
նը նուիրուած է Ս. Երրորդութեան մէկ անդամին.
այսպէս իւրաքանչիւր փուն վերջին նախադասու-
թիւններուն նայելով կը կարդանք.

Ա. փուն - «Օրհնեալ ես Հայր անսկիզբն Աստուած»:

Բ. փուն - «Օրհնեալ ես Որդիդ միածին Աստուած»:

Գ. փուն - «Օրհնեալ ես Հոգիս ճշմարիտ Աստուած»:

Ինչպէս կը փեսնէք, իւրաքանչիւր փուն մէկ մաս-
նիկն է ընդհանուր, ամբողջական գաղափարին նու-
իրուած Ս. Երրորդութեան: Հերկաբար, գաղափար-
ական միատրը փունը չէ, այլ պարկերը: Ի բաց
առեալ այբենական կարգով (սկրոստիկոսով) յորի-
նուած «անշինք» կոչուած շարականներէն. (Անշինք

կոչուած են որոնք յորինուած են հերկողութեամբ
VII դարու մեծ իմաստասէր ու երաժիշտ կաթողիկոս՝
Կոնիդրաս Աղցեցիի Հնիփսիմեանց և Գայանեանց
կոյսերուն նուիրուած շարականին, գրուած իւրայա-
փուկ չափակշռութային-ոյրբերու կառուցուածքա-
յին ոճով: Այս գործը ոչ միայն շարականագիրութե-
ան մէջ դարձաւ չափանմուշ, այլ՝ հիմքը հանդիսա-
ցաւ հայ բանաստեղծութեան): Նսե բացի այն շա-
րականներէն, որոնց փուններուն սկզբնապատերը
կապուած են անուններու, ինչպէս Ս. Ներսէս Ընոր-
հալիի յորինած Սրբոց Վարդանանց նուիրուած
«Նորահրաշ պսակաւոր» փաւը փուններէ բաղկա-
ցած ռազմաշունչ շարականը, որուն իւրաքանչիւր
փուն սկզբնապատեր վերցուցած, կ'ունենանք ՆԵՐ-
ՍԵՄԻ ԵՐԳ՝ հեղինակին անունը:

Պարկերներուն սիւնակը կարևոր կը նկատուի
անոր համար, որ շարականները նաև պարկերնե-
րու առաջին փուններուն սկզբնապատերով կը կոչու-
ին և ուսուցումը այդ չեով կը կատարուի: Հմուտ շա-
րականագէտը իսկ դժուար թէ մի առ մի յիշէ հազա-
րաւոր փուններուն անունները: Եթէ մէկը գիրէ
պարկերի միայն առաջին փուն անունը, առանց
չեռքին մէջ ունենալու Ծարակնոց մը, դիմելով պրն.
Թորիկեանի Աշխատանքին՝ ինչպէ՞ս անոր քանի
փուն ըլլալն ու միւս փուններուն անունները պիտի
իմանայ կարենալ ամբողջական փունալներ հաւա-
քելու համար:

Կրկին վերի շարականը գործածելով որպէս օրի-
նակ բնեմ որ պիտի չկարենայ, որովհետև պիտի իմա-
նայ միայն առաջին փուն փունալները (նայիլ Պրն.
Թորիկեանի Աշխատանքին էջ 357-ին): Առանց փեղե-
կանալու ինչպէս ուղղուիլ երկրորդ և երրորդ փունե-
րուն հաւաքելու համար անոնց փունալները՝ (Երկը-
րորդ և երրորդ փուններուն փունալները կարելի է հաւ-
աքել իւրաքանչիւր փուն սկզբնապատերը գործածե-
լով Աշխատանքին էջ 445-ին և էջ 358-ին վրայ):

Այս պարճառներով կարևոր կը նկատուի «պար-
կեր»-ներու սիւնակ ունենալը:

2 - Կանոնի այն «Մանկունք» շարականները,
որոնք միայն որպէս «Համբարձի» կը գրուէին, պար-
գապէս մագաղաթի, մեխանի ու աշխատանքի իմա-
յողութեան, պարճառներով չէին գրեր, «Ման-
կունք»-ը: Հերկաբար, երբ Կանոնի մը մէջ «Ման-
կունք» շարականը գրուած չենք փեսներ այդ չի
նշանակեր թէ այդ օրը «Մանկունք» շարական չե-
րգուիր: Այդ օրը այդ Կանոնի «Համբարձի» շա-
րականը կ'երգուի որպէս Կանոնին «Մանկունք»
շարականը ևս կամ փոխադարձաբար՝ Լաւ կ'ըլլար
ունենալ այսպիսի բացարական մը:

3 - Պրն. Թորիկեան, շարականները ոսումնասի-
րողներուն առաւել ևս օգտակար կ'ըլլար, եթէ երբեք
զանազան պարճառներով Ծարակնոցին մէջ հար-
ցեր յառաջացուցած երկոյթները քիչ մը անհատա-
կան պրպարներով լուսաբանուած ըլլային: Այս-
պէս, Չեռաց Ծարակնոցի 371-373 էջերուն վրայ կը
գրենք Չարկուայ Յինանց շրջանին երգուող վեց
«Ճաշու» շարականներ, որոնց առաջինին չայնը
նշուած է որպէս ԱՉ չայն: Միւս հինգ «Ճաշու»-նե-
րուն առջև չայնի նշում չկայ՝ Ծարականագրութեան

Երաժշտական ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2(53)2017

հանդիսանում էր՝ երգչախմբերու, մեներգողների, նուագողների կատարումներով (նաև Փ. գործերն) և դասախոսներու, փորձաքննողներու ելույթներով, ինչպես նաև Ն.Ս.Ս.Ս. Փարթևին Բ. Անեմյան Հայոց Հայրապետին ներկայացուցիչ՝ Բարձր. Ս. Տարբեր. Սարգիսեանի փոխանցած Վեհափառ Հայրապետին օրհնորհմանը, Հնրհարարների, քաջարիների ու իր ալ անձնական յուշերու գուարք պատումներով և խանդավառ մարտնչական հնչյուններով Գ. ծննդան 75-ամեակն ու գործունեության 50-ամեակը: Նաև կատարեցաւ շնորհանդէպ Հոնոնրաբարձրի պաշտօնական պարբերաբերի՝ «Երաժշտական Հայաստան» միջազգային երաժշտագիտական ամսագրի հանդէս 2 (372010 թիւի), գր նուիրում էր Փ. ծննդան 75-ամեակին: Հոկտեմբեր 29, 2010-ին, Երեւանի Կոմիտասի Անուան Պետական Հոնոնրաբարձրի յարգարժան Տնօրէն նախագահներու ժողովի հրապարակած «Գիտնորհուր»-ի որոշման համաձայն, Տարբեր Սարգիսեան, իր Տեսչարանին մէջ, ի ներկայութեան երաժշտագետներու պատուական խումբի մը, մեծ ուրախութեամբ և հանդիսարարութեամբ Գ. Փ. յանձնեց «Պատուաբար Բարձրարի Կոչում»-ի վկայականը, Հոնոնրաբարձրի Բարձրագոյն պատիւը: Գ. Փ. իր ազգային համոզումներով ու գործունեութիւններով, իր ունեցած երաժշտական քաջակողմանի հմտութիւնով խորր ու քրակ տուած է և կու տայ Նիւ Եորքի և շրջակայքի Հայ գաղութի մշակութային կենտրին:

Сведения об авторе: ГРИГОР ПЕТРОСОВИЧ ПИТЕДЖЯН (духовное имя Акоб) род. в 1935 г. в Александрии (Египет). Начальное образование получил в местной национальной школе (училище) имени Погосян (учитель музыки, хормейстер Карпис Априкян), окончил духовную семинарию Католикосата Великого Дома Киликийского в Антилиасе (учитель музыкальных дисциплин Амбарцум Перперян, духовной музыки - знаток песнопений (шараканов) Гнел Черечян). На 3-ем году учебы получил право вести дисциплины и был зачислен основным учителем. После окончания семинарии посещал Государственную консерваторию Бейрута, одновременно преподавал в музыкальном училище и получил пост музыкального руководителя в Патриаршестве Св. Григора Проветителя (требование: глубокое знание Армянской церковной духовной музыки и умение руководить церковным хором). В 1960-м организовал мужской хор (в составе 30 хористов для выступления в торжественных церемониях: Песнопения, Патараса Архимандрита Комитаса. После обоснования в Нью-Йорке при содействии известного ученика Комитаса Миграна Тумачана организовал хор "Гусан". В течение 10 лет воспитывал певцов. В 1964 г. вместе с балетмейстером Нвард Амбарян основал Первый ансамбль армянской песни-пляски (120 человек), представив слушателям армянские народные песни и танцы, выступивший на Всемирной ярмарке, организованной в Нью-Йорке (в дни Армении он был награжден Мэром Нью-Йорка Нельсоном Рокфеллером Почетной грамотой). П. учился в консерватории Маннес по специальности хормейстер, получил В.С; в Хантр колледже по спец. музыковедение, маэстр (M.S.). Несколько лет преподавал музыкальные дисциплины в Государственном колледже Нью-Йорка. В 1969 г. П. приглашен Комитетом культурных связей Армении на родину для участия в праздновании 100-летия со дня рождения Архимандрита Комитаса. В 1969-1970 уч. году был помощником хормейстера консерватории Маннес. П. был одним из основоположников хора "Гусан", который стал основой Всеармянского культурно-просветительского союза "Амазгаин". В 1970-1981 гг. руководил хором кафедрального собора Св. Вардана в Нью-Йорке, который в свое время основал. Исполнение духовным и струнным оркестром обработок П. армянских патристических и духовных песен до сих пор является непревзойденным. Некоторые из его обработок и авторских произведений были исполнены в Ливане, Сирии, Египте, Иордании, Ираке, Армении, Канаде, Греции, Аргентине, Франции, разных городах США. Его музыковедческие исследования и критические статьи опубликованы в армянской прессе (как в Армении, так и за ее пределами). Выступал с докладами в городах США - Нью-Йорке, Нью-Джерси, Бостоне, Глендейле, Фрезно, Сан-Франциско, Мичигане, а также в Монреале (Канада) и Александрии (Египет). Его музыкальные труды изданы в печатном органе кафедрального собора Св. Эчмиадзина "Эчмиадзин", в органе Католикосата Великого Дома Киликийского "hask", а также Всеармянского культурно-просветительского союза "Амазгаин". Автор 4-х книг: "Место армянских революционных песен в истории армянской музыки", Нью-Йорк; "Григор Нарекаци песнописец?", Эчмиадзин; шаракан "Души, посвятившие себя любви Христовой", Нью-Йорк; Сис; "Христовоф Кара-Мурза", Ер.: Издательство ЕГК, 2013. К дню 90-летия Геноцида армян была издана в память усопших "Ергасак" ("Венок песен") CD в исполнении хора и оркестра под управлением П. За многолетнее служение удостоен почетной дирижерской палочки и Пахвалыхных грамот. В ноябре 2007 г. Его Святейшеством Католикосом Всех Армян Гарегини II был удостоен медали Св. Нерсеса Шнорали. 5 октября 2008 г. Всеармянский культурно-просветительский союз "Амазгаин" наградил его золотой медалью "За многолетние услуги и процветание армянской музыкальной культуры". 17 октября 2008 директор Национальной библиотеки Армении Д. Саркисян организовал презентацию 3-х книг, а председатель Союза композиторов и музыковедов Армении Р. Б. Амirkhanyan торжественно вручил ему билет члена СК РА. 23 октября 2010 года под руководством ректора, профессора ЕГК С. Г. Сараджяна в Доме-музее А. И. Хачатуряна было организовано торжественное чествование П. в день 75-летия со дня его рождения и 50-летия творческой деятельности - вступительное слово главного редактора и основателя "Издательства ЕГК" Г. К. Шагоян. В этот же день представитель Католикоса Всех Армян Гарегини II Архиепископ Татево Саргсян передал пожелания и поздравления, а также поделился своими воспоминаниями. Также состоялась презентация очередного номера международного научного журнала "Музыкальная Армения" 2 (37) 2010, посвященного 75-летию со дня рождения и 50-летия творческой деятельности П. 29 октября 2010 г. под председательством ректора ЕГК, профессора С. Г. Сараджяна Ректорат и Научный совет консерватории присвоил П. звание почетного профессора ЕГК. Своими национальными взглядами и многогранной деятельностью в области музыки П. развил музыкальную культуру армянской диаспоры США.

Information about the author: PITEDZHYAN GRIGOR PETROS (spiritual name Hakob) born in 1935 in Alexandria (Egypt). Primary education got at national school after Poghosyan (pedagogue of music, the chorus master Karpis Aприkян). He ended a spiritual seminary of Katokhikosat of the Great House of Kilikia in Antiliias (pedagogue of musical disciplines Hambartsum Perperyan, the expert of sacred music (sharakan) Gnel Cherechyan). On the 3rd year of study acquired the right to lead discipline and he was enlisted as a main teacher. After the termination of seminary he visited the State Conservatory of Beirut, at the same time he taught in musical school and received a post of the musical director in Patriarchate of St. Grigor The Illuminator (the requirement are profound knowledge of the Armenian church sacred music and the ability to direct church choir). In the 1960th organized man's chorus (it consists of 30 choristers for performance in ceremonies of Chant, liturgy of the Archimandrite Komitas). After justification in New York with assistance of the famous pupil of Komitas Mhuran Tumachyan he organized chorus "Gusan". During these 10 years he trained his singers. In 1964 together with the ballet master Nvard Ambaryan based the First song dancing ensemble of the Armenian (it consists of 120 people), performing to the listeners the Armenian national songs and dances, acted at the World fair organized in New York (in days of Armenia he was awarded with the honored certificate by the Mayor of New York Nelson Rockefeller). P. studied in conservatory of Mannes as a specialist of chorus master, received B.S; in Hantr college profession musicology, the master (M.S.). Some years taught musical disciplines in the State College of New York. In 1969 P. was invited to the homeland by the Committee of cultural ties of Armenia for the participation in celebration of the 100th anniversary since the birth of the Archimandrite Komitas. From 1969-1970 had been the assistant of the chorus master of the Conservatory of Mannes. P. was one of the founders of chorus "Gusan" which became a basis of the All Armenian cultural and educational union "Hamazgain". From 1970-1981 he directed chorus of a cathedral of St. Vardan in New York which founded in his times. Execution of a brass and string band of processings by P. of the Armenian patriotic and spiritual songs still is unsurpassed. Several of his processings and author's works were executed in Lebanon, Syria, Egypt, Jordan, Iraq, Armenia, Canada, Greece, Argentina, France, different cities of the USA. His musicological researches and critiques are published in the Armenian press (both in Armenia, and beyond its limits). He presented reports in the cities of the USA - New York, New Jersey, Boston, Glendale, Fresno, San Francisco, Michigan, and also in Montreal (Canada) and Alexandria (Egypt). His musical works are published in a publication of a cathedral of St. Echmiadzin "Echmiadzin", in Katolikosat's body of the Great House of Kilikjusk "Hask", and also in the All Armenian cultural and educational union "Hamazgain". He is an author of 4 books: "A place of the Armenian revolutionary songs in the history of the Armenian music", New York; "Grigor Narekatsi composer", Echmiadzin; "The souls which devoted themselves to Christ's love", New York; Sis; "Oristofor Kara-Murza", Er.: EGK publishing house, 2013. For the day of the 90th anniversary of Genocide of Armenians it was published in memory deceased "Ergapsak" ("A wreath of songs") the CD performed by chorus and an orchestra under control of P. For long-term service he is awarded as gilded conductor's baton and Certificates of appreciation. In November, 2007, by his Holiness Katokhikos of All Armenians Garegin II was awarded with St. Nerses Shnorhali's medals. On October 5, 2008 the All Armenians cultural and educational union "Hamazgain" was awarded him with the gold medal "For Long-term Services and Prosperity of the Armenian Musical Culture". On October 17, 2008 the director of National library of Armenia Sargsyan organized presentation of 3 books, and the chairman of the Union of composers and musicologists of Armenia R. B. Amirkhanyan solemnly handed him the ticket of the member of CU RA. On October 23, 2010 under the leadership of the rector, professor of YSC S. G. Saradzayan in A. I. Khachatryan's House museum organized grand celebration. P. in the day of the 75th anniversary from the date of his birth and the 50 anniversary of creative activity was organized an opening speech of the editor-in-chief and founder of "YSC Publishing house" G. K. Shagoyan. In the same day the representative of Katokhikos of All Armenians Garegin II Arkhiyepiskop gave wishes and congratulations to Tatevi Sargysyan, and also shared with his memories. Also on October 29, 2010 took place the presentation of future number of the international scientific journal "Musical Armenia" 2 (37) 2010, devoted to the 75th anniversary since birth and the 50th anniversaries of creative activity of P. under the chairmanship of the rector of YSC, professor S.G. Saradzayan Rectorat and the Scientific council of conservatory gave P. the rank of honorable professor of YSC. P. with his national views and many-sided activities in the field of music developed musical culture of the Armenian Diaspora of the USA.

Резюме

Музыковед, почетный профессор ЕГК им. Комитаса Григор Петросович Питеджян (Нью-Йорк, США). - "Сравнение списка начальных строк шараканов (о книге Жирайра Торикяна)".

Автор - представитель франко-армянской диаспоры Жирайр Торикян в результате многолетней работы создал книгу-справочник "Список шараканов в Шаракноцах Венеции (1907) и Иерусалима (1936 - Антилиас 1997)" (на трех языках). Целью труда является ознакомление с Письменными источниками Армянской церкви, шараканами, созданными музыкантами-церковниками с V по XV век. Рекомендуется в помощь медиевистам.

Summary

The musicologist, honorary professor of YSC Grigor Petros Pitedzhyan (New York, the USA). - "Comparison of the list of initial lines of sharakan (about the book of Zhirayr Torikian)".

The author, the representative of the French-Armenian diaspora Zhirayr Torikian as a result of long-term work has created the reference book "The List of Sharakan in Sharaknots of Venice (1907) and Jerusalem (1936 - Antiliias 1997)" (in three languages). The purpose of work is acquaintance with the Written sources of the Armenian church, sharakans created by musicians-churchmen from 5th to 15th century. It is recommended for the aid to medievalists.